

Et stykke egetræ med en lang historie

Skrevet af Niels Nørgaard Nielsen med bistand fra Poul Brøgger og Thorkild Rasmussen

Del af murremmen over apsis i Øster Hornum Kirke.
Foto Kjeld Christensen

I sommeren 2013 blev der foretaget en istandsættelse af tagværket over apsis i Øster Hornum Kirke. Efterfølgende blev et stykke af murremmen over den nordlige del af kirkens apsis på foranledning af Thorkild Heilskov Rasmussen savet ud med henblik på at få det årstalsbestemt ved en dendrokrologisk datering.

En dendrokronologisk datering, også kaldet en årringsdatering, er en metode til datering af træ. Metoden er baseret på måling af variationerne i træets årringe. Træer af samme art reagerer ens over for variationer i det pågældende års temperatur og nedbør. Under gode vækstforhold bliver årringene brede, under dårlige smalle.

For at træ kan aldersbestemmes, må et træstykkets årringe sammenholdes med en grundkurve over årringenes variationer for en bestemt træsort i et bestemt geografisk område. Grundkurven for egetræ rummer de årlige variationer i årringene lige fra nutiden og mere end et par tusind år tilbage. Man fører de 77 årringe fra Øster Hornumtræet langs med grundkurven som en strekkode, og standser der, hvor de 77 årringe nøjagtigt svarer til grundkurvens. Træstykket fra Øster Hornum kirke er sammenlignet med grundkurver fra Midtjylland, Sydsandinavien og det vestlige Danmark.

Kjeld Christensen fra WM Trædateringslaboratoriet i Århus foretog 28. januar 2014 en dendrokronologisk undersøgelse af træstykket. I sin rapport med journalnummeret WM 2420 skriver Kjeld Christensen blandt andet:

De to udsavede prøver, der blev årstalsbestemte.
Foto Kjeld Christensen.

”Sammenligningerne viser, at kurven fra Øster Hornum Kirke passer fint sammen med alle tre grundkurver i den position, hvor den yngste årring på kurven svarer til år 1406” og senere: ”Herudover findes endnu en delvist bevaret årring på prøven, som altså er dannet i år 1407. Den ældste årring på prøven ligger ca. 5 cm fra træets marv,

hvilket - bedømt ud fra bredden af de 10 ældste målte årringe - svarer til ca. 26 årringe. Som nævnt omfatter prøven i alt 77 årringe, hvoraf de 4 yngste er splintved; træets alder fra marven til og med den yngste kerneårring har således været ca. 99 år. Ifølge laboratoriets splintstatistik omfatter egetræer med dette antal kernerør normalt 19 +/- 8 splintårringe. Lægges dette antal til årstallet for den yngste bevarede kerneårring (1403) kan træets omtrentlige fældningsår beregnes til ca. 1422 +/- 8 år (1414 - 1430)”.

Spidsbuen, som blev bygget i stedet for den ældre rundbue

Om træet har været anvendt i fældningsåret eller har været lagret nogen tid inden, ved vi ikke, men det kan slås fast, at kirkens apsis på et tidspunkt efter de angivne årstal har fået en ny murrem. Når der lægges en ny murrem følger, at hele tagkonstruktionen må være fornyet.

Dette passer fint sammen med at kirken på et tidspunkt i 1400-tallet fik sit oprindelige flade loft udskiftet med de nuværende krydshvælv.

Poul Brøgger skriver i sin bog om Øster Hornum Kirke fra 1972 om apsis: ”Ombygningen af kirken til den ny tids skikkelse blev meget konsekvent gennemført. Den øverste indvendige del af apsis blev udskiftet med en ny ribbehælvskonstruktion, apsisbuen blev fjernet og erstattet af en mere tilspidset bueform, muret i tegl, mens den gamle bues kilekvadre blev lagt hen til indmuring i det nye tårn”.

Når apsis på den måde blev bygget om, fulgte naturligt, at dets tagkonstruktion blev fornyet, hvilket altså må være sket i perioden 1414 -1430 eller kort derefter. Men arbejdet med apsis-taget har formentlig kun været del af en langt mere omfattende tagværksfornyelse. Svage spor i kirkens murværk tyder på, at man ved denne fornyelse har øget taghældningen fra før cirka 40 grader til den nuværende 50 graders taghældning.

Under arbejdet med taget på sakristiet så man, at der skjult under taget sad store dele af trærammen fra et gammelt nu tilmuret vindue. Dette træværk kan muligvis stamme tilbage til kirkens opførelse. Næste gang der bliver mulighed for at få adgang til dette vindue, kunne det være interessant at få det årstalsbestemt. Måske vil en sådan undersøgelse afsløre kirkens opførelsesår mere præcist. Ud fra nogle yderst spinkle skriftlige kilder menes kirken opført 1172.

Øster Hornum Kirkes apsis ommuret 1972

Et gammelt bygningsværk som en kirke skal altid holdes ved lige, og med jævne mellemrum skal der foretages større reparationsarbejder. Her er det kirkens apsis, der bliver ommuret. Granitkvadrene er fjernet, og det afsløres, at murværket før er blevet muret om, idet mellemrummet mellem yder- og indermur, der oprindeligt var fyldt med marksten, rester af kvadrene og mørtel, er erstattet med tegl af forholdsvis nyere dato.

